

INHOUD

Intro	2
Kinderen op het spoor	3
Hoe verleg ik een steen? Muriel Claeys is local connector.	9
Ik wil met de snoeischaar spelen!	11
Thuis ga je anders om met risico's dan in de kind- werking. Of net niet.	
"En mijn lang gras dan?"	14
Creatief aan de slag tijdens een inspraaksessie met kinderen	
Nieuws	18

KIND & RUIMTE

Intro

STILSTAAN EN KIJKEN. EN DAN DE VERWONDERING TOELATEN.

Deze zomer, op de camping, hielden we met verschillende ouders tegelijk toezicht op onze in de vijver plonzende kinderen. In het begin van de vakantie hadden we een papier moeten ondertekenen, dat we dat zouden doen. Maar met een nogal ondernemende vierjarige dochter die als levensmotto lijkt te hebben: "Maar mama, ik kan het!", hielden we dat toezicht sowieso.

Voor we vertrokken, had ze op de website van de camping al gezien dat er een 'boom was met een touwtje' om in het water te springen. We waren dus gewaarschuwd. Er zou gezwaaid en geplonsd worden op vakantie. En dan schat je als ouders toch ook het kind zelf én de mogelijke risico's in. Uiteindelijk vonden we een zeer aanvaardbaar compromis: nooit in het water zonder zwemvest, nooit in het water zonder een volwassene van wie je de naam kent, en verder: zwaaien en plonzen maar. De meeste ouders doen wel zo'n risico-inschatting, maar kunnen we ook berekende risico's toelaten in een meer formele pedagogische setting? Of verschrallen we ons speelaanbod uit veiligheidsoverwegingen? U leest er meer over in het stuk over spelen met de snoeischaar. (Ja, dat leest u goed.)

Eigenlijk gaat dit hele nummer van Kind & Ruimte over kinderen die ontsnappen aan vooraf bepaalde plannen en regels, over kinderen die zich ruimtes en plekken toe-eigenen. Dat is spelen. U kan het nalezen in het artikel over spoorzoeken. Overal vind je sporen van spelende kinderen, als je maar goed kijkt.

Wij, hier bij Kind & Samenleving, vinden dat waardevol. Het daagt ons uit om alert te blijven voor wat kinderen doen. Om niet vast te lopen in al te mooi aangelegde speelterreinen. Om vooral ook oog te hebben voor wat er is en hoe dat gebruikt kan worden. Om onze eigen aanpak af en toe in vraag te stellen. En vooral om er mee over te waken dat dit spelende kind ruimte en tijd toebedeeld krijgt in de maatschappij. Kortom, u vindt een nummer waarin we willen stilstaan en kijken. De verwondering toelaten en dan de plek van kinderen verdedigen.

Kinderen op het spoor

Waar zitten de kinderen? Wie goed rondkijkt, ontdekt in de publieke ruimte al snel een schat aan informatie over hun favoriete plekken. We trokken op onderzoek langs glijgootjes, stoeptekeningen, dammen, kampjes, gaten in de haag... en andere fantastische spelsporen.

Door Peter Dekeyser & het team

'Sporen zoeken', het klinkt wat als een kinderspelletje (lees: als iets dat niet helemaal serieus genomen moet worden), maar eigenlijk is het een volwaardige bezigheid voor wie op de een of andere manier met speelruimte-beleid bezig is. Om verschillende redenen leveren die sporen immers unieke informatie.

Om pedagogische of beleidsmatige redenen:

Door het lezen en interpreteren van sporen verwerf je inzicht in de speelnoden en de bestaande speelkansen op een specifieke plek. Sporen leveren een beter begrip van wat er gebeurt op een terrein en ook bij kinderinspraaksessies kun je ermee aan de slag: je kunt je hypothese, die je hebt ontwikkeld op basis van de gevonden sporen, dan voorleggen aan kinderen en ter discussie stellen. Doorgaans is dat een bijzondere boeiende en doeltreffende werkwijze.

Om ontwerpmatige redenen:

Veranderingen aan bestaande speelterreinen zijn enkel zinvol als je goed zicht hebt op het huidige gebruik. Sporen leveren een ontwerper dan ook inspirerende inzichten voor het nieuwe ontwerp.

Om veiligheidsredenen:

Dit gebeurt bijvoorbeeld door de betere veiligheidscontroleur. Die leest aan de sporen hoe een terreindeel of een toestel wordt gebruikt en neemt dat mee in zijn risicoschattingen en zijn eventuele preventie-maatregelen.

LEREN KIJKEN MET EEN KINDERBRIL

Sporen zoeken is niet alleen boeiend, maar ook nog eens een erg leuke manier om de ruimte te verkennen. In wezen gaat het er om te leren kijken en te leren analyseren 'met een kinderbril'. En precies door het te doen ontdek je dan weer ten volle de waarde van het sporen lezen.

Hieronder alvast enkele tips:

1.

Probeer met kinderogen te kijken. Wat ziet een kind als het hier komt? Natuurlijk is het niet zomaar mogelijk 'te denken als een kind', maar uit de praktijk weten we dat alleen al het proberen helpt om beter, doeltreffender te observeren.

2.

Hou een gamma van spelvormen in je achterhoofd. Weet tot welke spelvormen kinderen in staat zijn, en neem deze bagage mee in je achterhoofd. Deze kennis zal je detectiewerk op het veld vooruit helpen.

3.

Zoek de details. Waar zijn afwijkingen, waar zijn menselijke ingrepen...?

4.

Interpreteer. Wat is er formeel te zien? Hoe kan dit spoor ontstaan zijn? Waarom op die plek? Zijn er andere sporen die mijn verhaal bevestigen? Wat is aannemelijk? Vind ik hier meer bewijzen voor?

KAMPEN

Restanten van kampen vind je vaak terug in de rand van ruige gebieden, in bosjes... De bouwers maken gebruik van natuurlijke elementen (bijvoorbeeld takken), maar ook soms van materiaal dat er bij is geseurd, meegebrachte spullen, zoals een grote lap stof, een stuk zeildoek, een plank, of spullen die er achtergelaten zijn door volwassenen. Let op de techniciteit van de constructie, het zal iets zeggen over de leeftijd van de bouwers.

Een kamp gebouwd te midden van de feestdrukte. Zeer tijdelijk, want eventjes later zijn de stoelen (uiteraard) ingenomen door de feestgangers. (Patersholfeesten, Gent)

Een stukje braakliggend terrein aan de rand van een woonwijk, met uitzicht op weiden. Een plekje met avontuurlijke sfeer dichtbij huis. Natuurlijk vind je hier sporen van een kamp. (Blaasveld)

SKATEN

Sporen van skaten vind je in twee vormen terug:

- Een zelfgemaakt toestelletje dat onbewaakt achterblijft. Vaak tref je het aan in woonwijken, waar het door een doe-het-zelver is gemaakt en dan heel informeel ter beschikking gesteld werd aan de lokale gebruikers.
- Lijnvormige sporen aan stenen blokken, een reling... Plekken die wat centraal liggen in het publieke weefsel, en waar je dus gezien wordt, hebben de voorkeur. Streetskaters gebruiken deze elementen voor hun tricks, vaak brengen ze een laagje wax aan (voor beter glijden) en zo ontstaan de typische sporen.

Een pijpenkop in een woonwijk, en tevens een plek waar je gezien wordt. Niet toevallig heeft dit toestelletje hier zijn plekje gevonden. (Blaasveld)

Sporen van skaten, ondanks het verbodsbordje. (Lovendegem)

SPOREN VAN ETEN, HUISJE SPELEN

Op plekken die enige huiselijkheid uitstralen (bijvoorbeeld onder een dakje van een speeltoestel, of in een zelfgemaakt kamp...) zie je restanten van een speelmaaltijd. Soms vind je tussen deze restanten ook een lege verpakking van snoep of van een koek terug.

Hier waren voedselverzamelaars aan het werk.

Wat staat er op het fornuis?

CROSSPARCOURS

Fietsbanden maken evidente sporen. Je vindt ze op braakliggende gronden en andere ruige plekken met niveauverschillen. Zijn de sporen eerder compact, of heeft de plek beperkte afmetingen, dan zijn het kinderen die hier aan de slag zijn geweest (en geen mountainbikers bijvoorbeeld). Terreinen die nét even buiten de sociale controle vallen, zijn gegeerd

Fietssporen?

LOOPLIJNEN

Waar meerdere kinderen eenzelfde route nemen, ontwikkelt zich een alternatief pad. De grond is er platgelopen, er is minder of geen begroeiing, er ontstaat een gat in een dichte begroeiing... Ook bij speeltoestellen kun je dit zien: aan de slijtagesporen rondom een glijbaan lees je af hoe het toestel wordt gebruikt.

Een voetbalveld heeft typische slijtagevlekken, maar ook op grasveldjes waar geen goals staan, vind je deze vlekken terug, bijvoorbeeld tussen twee bomen in.

Een gat in de haag, ontstaan op een logische looplijn. (stukje groen in een wijk, Borgerhout)

SPELEN MET NIVEAUVerschillen.

Hellingen, muurtjes, trapjes en andere niveauverschillen ... nodigen kinderen uit om te spelen, ook al zijn ze er misschien niet om die reden aangebracht. Het is op dat soort plekken altijd de moeite even naar sporen te zoeken.

Een 'gootje' dat is uitgesleten doordat het zo'n populaire glijbaan is (Zierikzee).

GRAAFSPOREN

Graafsporen zijn vaak het gevolg van heel intens en ongestoord spel: een put delven, een dier begraven, een schat zoeken, een ondergronds hol maken... De sporen zijn duidelijk en onmiskenbaar. Om ze te vinden moet je op zoek naar de meest geborgen plekjes in het groen.

Een ondergronds kamp, gemaakt met enkele palletten, een constructie die al flink wat vaardigheid en constructief inzicht vergt. (in een verlaten pastorie-tuin in Vinderhoute)

SPELEN MET WATER

Water heeft een grote aantrekkingskracht op mensen, dus ook op kinderen. Sporen geven een goed idee van de precieze betekenis die gebruikers aan de waterpartij geven: in water spelen, met water spelen, proberen droog te blijven, objecten in het water aanbrengen, of met dammen en bruggetjes een steen in een rivier op aarde verleggen.

Waterloop manipuleren en oversteken.

Een plekje dat gebruikt wordt om in het water te stappen laat specifieke sporen na.

SPELEN MET DE BODEM

Verharding, zand, schors, hout... verschillende soorten bodembedekking bieden elk hun eigen speelmogelijkheden.

Hier wordt op straat gespeeld. Het loont de moeite om in de buurt nog andere sporen te gaan ontdekken.

Hoe verleg ik een steen?

Muriel Claeys is 'local connector'

Wat doe je met leegstand en braakliggende terreinen in een stad die worstelt met een gebrek aan ruimte?

Aan de Materialenkaai in Brussel kunnen jongeren sinds dit voorjaar terecht in twee loodsen en een braakliggend terrein, die later een nieuwe bestemming krijgen. Muriel Claeys, die er mee het vuur aan de lont stak, vertelt hoe tijdelijk gebruik kansen geeft aan de bewoners, en tegelijk blootlegt hoe een buurt functioneert.

Door Kaat Schaubroeck

"Ik heb politieke wetenschappen gestudeerd, en daarna een master in de podiumkunsten behaald. Op de grens van die twee zit alles wat ik doe: ik zoek naar creatieve manieren om Brusselaars met elkaar te verbinden, zodat de stad een prettiger, leefbaarder plek wordt. Daarom noem ik mezelf ook wel een local connector. In alles wat ik doe, breng ik mensen en organisaties met elkaar in contact, zodat ik op lokaal niveau dingen teweeg kan brengen. Brussel is nog een stad op mensenmaat, die het ook toelaat om dat soort verbindingen te leggen."

"Toen de dienst leefmilieu een openbare aanbesteding uitschreef voor de Materialenkaai, heb ik een project ingediend samen met drie organisaties: Brussels Cooperation, een groep architecten, Oiseaux Sans Tête, een kunstenaarscollectief en Toestand, een vzw die strijdt tegen leegstand.

De Materialenkaai is interessant, omdat er zoveel vraagstukken samenkomen: er is de politiek wil om de kanaalzone een nieuwe bestemming te geven, er zijn de economische belangen, en de sociale breuklijnen. De plek wordt opgewaardeerd, er komt meer groen en dus trek je een nieuw en kapitaalkrachtig publiek aan. Tegelijk is er de Maritieme wijk, hier vlakbij, waar veel kansarmoede is en weinig publieke ruimte. Als je dan iets wil betekenen voor de wijk, heb je tijd nodig om de mensen te bereiken en met hun feedback naar politici te stappen. Hier hebben we die tijd ook gekregen; dit is een langlopend participatieproject en in afwachting van een definitieve bestemming worden twee loodsen en een stuk waste land ter beschikking gesteld voor tijdelijk gebruik."

"De uitdaging is: van dit no man's land een man's land maken, en die taak is tegelijk heel simpel en complex".

"Ik herinner me nog hoe ik hier de eerste keer rond liep en in gedachten al gebouwen uitkoos. Er waren mooie, stenen gebouwen, waar je de winter kon doorbrengen. En dan had je nog twee loodsen, met alleen maar vier muren en een dak: dat zijn de loodsen die we uiteindelijk gekregen hebben (lacht). Dit zal dus vooral een werking voor de zomer en het najaar worden, maar dat soort flexibiliteit moet je ook opbrengen. Het gaat vooral over het veld, over het park dat er in de toekomst komt, en dat tijdelijk gebruik is handig om te kijken wat er beweegt in de buurt, om te zien wie er wat doet. Daar kun je een schat aan informatie uit halen voor de definitieve bestemming."

“De uitdaging is: van dit noman’s land een man’s land maken, en die taak is tegelijk heel simpel en complex. We reiken mogelijkheden aan, zorgen voor de infrastructuur, de goesting en het overleg, zonder het volledig over te pakken: we gaan in gesprek met de organisaties uit de wijk, luisteren naar hun noden en willen het terrein ter beschikking stellen van een zo groot mogelijke groep. We mikken in de eerste plaats op de 16- tot 25-jarigen, omdat zij in de wijk weinig plekken hebben waar ze terecht kunnen, maar uiteraard is het de bedoeling dat de jongere broers en zussen volgen. Momenteel werken we rond drie pijlers: sport, spel en vorming. In de grote loods zitten bokkers, skaters, en er zijn capoeiralessen. In de kleine loods zit een constructie- en houtatelier, waar jongeren aan de slag kunnen met recuperatiemateriaal, en zijn er huiswerkklasjes gepland in een afgedankte bus. Ten slotte heb je het veld ertussen dat sowieso speelruimte wordt. In principe blijft de werking in de loodsen één jaar actief, maar dat kan tot drie jaar verlengd worden. En dan hoop je dat er ook sporen zullen blijven. Dat er hier een polyvalente zaal komt waarbinnen dezelfde organisaties aan het werk kunnen blijven.”

“Natuurlijk zijn er wel wat haken en ogen aan zo’n tijdelijk project. Waar we botsen, gaat het over dynamiek. De dienst leefmilieu gaat gemiddeld drie maanden trager dan wij, omdat ze zoveel administratieve stappen moeten doorlopen: zij staan in voor het formele gedeelte, terwijl een terrein met tijdelijke bestemming per definitie informeel is. Dat blijft dus

zoeken naar evenwichten. Tegelijk waardeer ik hoe ze op de bres zijn gesprongen voor de onderhandelingen met de haven, waardoor die loodsen toch redelijk snel vrijgekomen zijn. Dat is wat een officiële instelling moet doen: de zaken vooruit helpen.”

“Ik zou zo graag de burgers aanzetten tot wat meer ongehoorzaamheid.”

“We hebben voor de Materialenaai zoveel mogelijk gekozen voor het ruige. We hebben de loodsen met een ploeg van vrienden gepoetst, maar verder zie je hier banken van recuperatiemateriaal, graffiti op de gevel. Rond het domein staan nu hekken, maar eigenlijk willen we mensen ook prikkelen om die opzij te schuiven en zo binnen te stappen. Als je naar een stad als Berlijn gaat, dan zie je dat mensen er veel meer gewoon zijn om de publieke ruimte naar hun hand te zetten, onder afsluitingen te kruipen en iets creatiefs te beginnen. Wij Belgen zijn daar vaak zo braaf in, terwijl we ook hier worstelen met een tekort aan boeiende publieke ruimte. Ik zou de burgers zo graag aanzetten tot wat meer ongehoorzaamheid.”

Identikit:

Wat?

Een participatietraject voor de herbestemming van voormalige havenloodsen, waarbij twee loodsen en een terrein worden vrijgemaakt voor tijdelijk gebruik.

Waar?

Aan de Materialenaai, in de Brusselse kanaalzone.

Wanneer?

Sinds 4 mei, voor één jaar, maximaal verlengbaar tot drie jaar.

Budget?

73.000 euro.

Opdrachtgever: **Leefmilieu Brussel**

Opdrachthouder

Brussels Cooperation, een groep architecten, **Oiseaux Sans Tête**, een kunstenaarscollectief en **Toestand**, een vzw dat (al lang) strijdt tegen leegstand.

Transittown van Muriel Clayes werkte in onderaanneming van vzw toestand.

Ik wil met de snoeischaar spelen!

Thuis ga je anders om met risico's dan in de kinderopvang. Of net niet.

Een hamer, een houten pallet, een autoband, een zeildoek, een oude stofzuiger... Op speelpleinen en in de opvang worden ze vaak verboden uit angst voor risico's en voor de reacties van ouders. Toch kan net de manier waarop ouders thuis met gevaar omgaan inspirerend werken voor officiële opvangplekken.

Door Wouter Vanderstede en Peter Dekeyser

1. THUIS

Het dilemma van de ouder: welke risico's laat je toe?

Natuurlijk willen we, zelfs in onze bescheiden stadstuin, een avontuurlijke ravottuin die onze kinderen (7, 5 en 3 jaar) naar hun hand kunnen zetten. Met veel losse materialen, een speelput en de mogelijkheid om te tuinieren. Kwestie van ze mee 'eigenaar' te laten worden, zodat ze respect krijgen voor tuin en natuur, allerlei planten en dieren ontdekken, en beetje bij beetje leren hoe een stadsnatuur zich ontwikkelt.

Samen met de kinderen gaan we nu de exotisch woekerende Japanse duizendknoop te lijf, een eindeloze opdracht. De stengels worden soms gebruikt als bouw materiaal voor een kamp, of om de 'boevenval' af te dekken. Door die activiteit, die ze ook spontaan zelf verder zetten, kunnen ze nu zelfs vanop de achterbank van een rijdende auto een bos Japanse duizendknoop herkennen. En ja, voor de grote stengels is een snoeischaar nodig. De oudste mag het eens proberen. Ik hoor een innerlijke stem: "Hij moet het ooit leren. Ze moeten leren omgaan met risico."

Na een tijdje zijn doen en laten nauwgezet te volgen, is het besluit: "Ja, hij kan er goed mee overweg."

2. IN DE KINDERWERKING

De blik van de pedagoog: speelkansen, risicoanalyse en preventie maatregelen

Het is fascinerend om in het cursiefje te lezen hoe een vader redeneert vanuit de principes van risicoanalyse, waarbij hij inschattingen maakt over 'ernst' en 'waarschijnlijkheid' van gevaren, en waar nodig preventie maatregelen toepast. Kan dit een kinderopvang inspireren? We zijn overtuigd van wel.

Er zijn momenteel grote verschillen tussen de kinderopvang, en de manier waarop ze omgaan met speelkansen en risico's. Terwijl de ene werking een rijk gamma aan spel materiaal heeft (pvc-buizen om met water en zand te spelen, doeken, houten palen, een timmerhoek met échte spijkers en hamers) is op een andere plaats het aanbod beperkt tot pedagogisch verantwoord knutselgerief en speelgoed met CE-kentekenen.

Voor zijn broer, die 2 jaar jonger is, blijft het wat tricky. Hij is jonger, soms wat onhandig, maar zeer geïnteresseerd in de tuinactiviteiten. Hij is een toegewijde helper die heel graag in de tuin bezig is en later zelfs tuinman wil worden. Dus mag het, maar dan alleen als er grote mensen bij zijn. Voor zijn broertje uit de eerste kleuterklas geldt een 'absoluut snoeischaarverbod'. Duidelijke regels per leeftijd. Een beetje moeilijk te communiceren, maar we zijn uit het dilemma, denken we.

En dan komen de andere ouders

Maar dan wordt het complexer. Er komt bezoek. Andere ouders kijken vreemd op dat mijn kinderen met de snoeischaar mogen werken. Ik probeer hen een en ander uit te leggen over mijn pedagogische bedoelingen. Tevens stel ik vast dat het spel wat wilder wordt met andere kinderen erbij, het is moeilijker om onder controle te houden. De oma's verwoorden het kernachtig: "Stel je voor dat kinderen die niet van jou zijn iets overkomt". Maar moet ik het daarom allemaal verbieden? Ik besluit dat de bestaande afspraken niet langer voldoende zijn. Bepaald gereedschap is niet zomaar gepast als er andere kinderen bij zijn. Ander gereedschap dient bijkomende spelregels te krijgen.

Na vier maanden worden de grenzen geleidelijk verlegd. Ook de tweede haalt de snoeischaar eens van stal, zelfs als we niet direct in de buurt zijn. Zelfs al leggen we de schaar op een moeilijk bereikbare plek, de kinderen slagen er toch in om die op een onoplettend moment te pakken te krijgen. Maar ze doen het graag. En op zich leidde dit niet tot ongelukken. Tijdens de begeleide momenten is goed gezegd hoe ze ermee moeten omgaan, en zijn er bijkomende regels geformuleerd: niet met een snoeischaar in de struik klimmen, niet dicht bij andere kinderen komen, nooit naar anderen richten, eerst vragen wat er gesnoeid mag worden, na gebruik steeds opruimen, niet doorgeven aan de jongste... Met de dag groeit de lijst van geboden en verboden aan.

Het is duidelijk dat bij de tweede werking de speelkansen een pak minder groot zijn, maar op veel plaatsen klampen professionals in de kinderopvang zich daar toch vaak aan vast, om meerdere redenen:

- * een pedagogie die de nadruk legt op zorg en bescherming
- * het zorgen voor kinderen die 'niet van jou zijn'
- * het ontbreken van een expliciete visie op spelen en speelkansen

Wie deze factoren verstrengelt in één krampachtige redenering, zal de speelkansen dus helemaal indijken. Jammer, want kinderen hebben daar recht op.

Het recht op bescherming versus het recht op ontwikkeling.

Kinderen hebben uiteraard recht op bescherming (waarbij zoveel mogelijk gevaren worden gebannen), maar een eenzijdige focus daarop is weinig constructief. Ze hebben immers ook nood aan een pedagogisch perspectief dat hen speel- en belevingskansen biedt, en hen leert omgaan met gevaren die daaraan verbonden zijn. Het is bovendien belangrijk dat kinderen leren omgaan met natuur, dat ze kunnen recyclen, creatief kunnen zijn en inzicht krijgen in hoe dingen werken, en dat ze dus ook aan de slag mogen met producten uit de grotemensenwereld.

Precies het streven naar evenwicht tussen het recht op bescherming en het recht op ontwikkeling is ook sterk herkenbaar in de aanpak van de papa. Hij wil zijn kinderen kansen geven om met natuur om te gaan, hij wil hen 'vindmateriaal' bieden om mee te spelen, hij wil hen mede-eigenaar maken van de tuin... Hij zoekt hierbij duidelijk niet de hoogst mogelijke bescherming op, er is vooral een voortdurend proces waarbij hij risico's analyseert en preventiemaatregelen bedenkt. Die aanpak zou bij elk speelinitiatief aan de orde moeten zijn.

Een teer punt: het zorgen voor kinderen die niet van jou zijn.

Vaak worden speelkansen ook ingeperkt uit angst voor vervelende opmerkingen van ouders. Maar wie zich afhankelijk opstelt tegenover 'mogelijke klachten van ouders' zal uiteindelijk vaststellen dat zijn pedagogisch perspectief verschaalt, doordat de meest

Een lelijke snee en veel bloed

Na een half jaar is er toch een incident. De middelste van de broers heeft in zijn vinger geknipt. Een lelijke snee en veel bloed, maar niet zo erg dat de wonde dichtgenaaid moet worden. Als vanzelf begin je alles dan weer in vraag te stellen: is het wel een goed idee? Moeten we het toch niet verbieden? Uiteindelijk is de schade beperkt. Er zijn geen blijvende letsels, hooguit een half weekje last. Het is misschien een goede (maar harde) les: ik zie bij hem de voorzichtigheid van in het begin terugkeren. De snoeischaar is ondertussen ook veel botter geworden, al mogen er natuurlijk geen ogen en vitale lichaamsdelen geraakt worden.

Na al deze overwegingen daarom het eindoordeel. Het gebruik van de snoeischaar in de tuin 'ter verfraaiing ende ontspanning' blijft mogelijk, indien de voorzorgsmaatregelen voldoende worden nageleefd. Zo niet wordt een tijdelijk snoeischaarverbod ingesteld. Tot nu toe zonder verdere incidenten.

angstige ouder de norm wordt: het wordt dan onmogelijk nog echt een visie op spelen te ontwikkelen en toe te passen. Tegelijk kan een werking dit thema - omgaan met risico's en materiaal van grote mensen - niet zo gedifferentieerd aanpakken als de papa uit het cursiefje. Hij heeft een aangepaste benadering voor elk kind apart. Een kinderwerking hoeft dat uiteraard niet te doen, maar zal afspraken uitwerken op basis van leeftijdsgroepen. Daarbij kunnen zeker ook specifieke aandachtspunten zijn voor bepaalde kinderen, die wat meer in het oog gehouden moeten worden.

Een visie op speelkansen

Moeten we dan per se gevaarlijk gereedschap aanreiken aan kinderen? Dat vraagt twee keer nadenken:

* Over welke speelkansen gaat het, en wat is de waarde van die speelkansen?

* Wat is het risico en welke preventiemaatregelen kun je eventueel bedenken?

Er zijn speelkansen die we niet mogen schrappen 'uit het gamma'. Ze zijn fundamenteel, ook al is het een klus om hier een voldoende veilig kader rond te bedenken. Wie kinderen bezig ziet, kan het zó vaststellen: de nood om 'kampen te maken', om huisje te spelen... is universeel. Het is dan ook evident dat een kinderwerking stevige inspanningen doet om hen zulke kansen te bieden. Daarbij is er niet zozeer nood aan voorgekauwde en pedagogisch opgepoetste productjes, maar wel aan basismateriaal, ruwe spullen, waarmee een kind alle kanten uit kan. Dingen die zijn fantasie, creativiteit en constructief denken uitdagen, die hem inzicht bieden. Vandaar dat zoveel fijne werkingen zo'n divers - en op het eerste zicht - niet vanzelfsprekend aanbod van 'volwassen' spullen ter beschikking stellen.

Uiteraard moet daarbij een voldoende veilige omkadering worden gecreëerd. Let wel, we hebben het over 'een voldoende' veilig kader, niet over 'een absoluut' veilig kader. Absolute veiligheid is immers een utopie: je kunt geen situatie creëren waarbij elk ongeval onmogelijk wordt. Kinderen moeten bovendien de kans krijgen op hun grenzen te botsen bij het spelen. Ze moeten de kans krijgen 'zich pijn te doen'. In een ideaal geval zal een kinderwerking dus - met gezond verstand - preventiemaatregelen bedenken én kinderen toch laten spelen met een rijk gamma aan spullen. De praktijk binnen kinderwerkingen bewijst dat het kan, en glunderende kindergezichten laten zien dat het navolging verdient.

“En mijn lang gras dan?”

Creatief aan de slag tijdens een inspraaksessie met kinderen

Hoe zorg je ervoor dat een nieuwe speelplek meer wordt dan een verzameling speeltoestellen? En hoe geef je kinderen en jongeren een stem in een nieuw beleidsplan voor speelruimte? Voor de hertekening van een domein in Blaasveld (Willebroek) maakten leerlingen uit de basisschool gebruik van picto-play. De eenvoudige methode, ontwikkeld door Kind & Samenleving, helpt kinderen om hun ruimte vorm te geven én port hen aan tot een stevige discussie over prioriteiten.

Door Kaat Schaubroeck, Jorieke Vyncke en Wouter Vanderstede

Het is dinsdagochtend, de zon beukt op de ruiten, maar van indommelen is geen sprake in het zesde leerjaar van de basisschool Sint-Joris in Blaasveld. In de klassen van juf Vanessa en meester Michel worden de meningen te vuur en te zwaard verdedigd: over de waarde van gras, maar ook over het nut van twee klimbomen, over de vraag hoe diep een plas moet zijn, en of beklimbare kunst wel een goede investering is.

“Zie, we hebben nog juist genoeg over voor die boomstamschijven!”

En mijn lang gras dan?”

“Gras? Gaat gij nu echt uw geld verspillen aan gras?”

“Maar daar kunt ge dus wel verstopertje in spelen!”

Nu er een nieuw beheersplan in de steigers staat voor het domein achter het Blaasveldse kasteel Bel Air, is dit hét moment om er ook de speel- en belevingskansen van kinderen te bekijken. In zo'n beheersplan proberen de beleidsverantwoordelijken tot een gezamenlijke ruimtelijke visie op het domein te komen. Daarbij zoeken ze naar evenwichten tussen natuur en recreatie en kunnen ze bijvoorbeeld ook formele speelzones afbaken. Tijdens een inspraaksessie op school krijgen kinderen daarom de kans om hun mening te geven over hun dorp, over de plekken waar ze het liefst zitten, hoe autonoom ze daar naartoe kunnen, en van welke nieuwe speelplekken ze nog dromen. Zo verwerven de verantwoordelijken een algemeen inzicht in hoe kinderen een dorp ervaren dat aan de rand van verstedelijkt gebied ligt ('de nevelstad'). Daarnaast moeten de inspraaksessies ook leiden tot concrete beleidsvoorstellen voor het gemeentebestuur. De vraag is dan: hoe loods je kinderen voorbij de clichés? Als ze over speelruimte nadenken, zijn ze – net als volwassenen – al snel gefocust op toestellen. Toch weten we uit onderzoek en ervaring dat een kwaliteitsvolle en speelse publieke ruimte vooral bestaat uit uitdagende landschapselementen. Precies om kinderen voorbij dat klimrek-glijbaan-denken te helpen, ontwikkelde Kind & Samenleving picto-play, een methode waarmee kinderen een plek ontwerpen waar ze kunnen klauteren, griezelen, chillen...

KNIPPEN & KEUZES MAKEN

Er gebeurt iets met kinderen – zelfs met die grote van het zesde leerjaar – zodra ze scharen, stiften en lijm in handen krijgen. De hoofden buigen, de concentratie stijgt en tegelijk begint de fantasie op te borrelen. Hoe maak je een donker bos nog donkerder? Hoe geraak je van op een eiland weer aan land?

Picto-play maakt net gebruik van die creativiteit: kinderen ‘knutselen’ hun speelweefsel aan de hand van eenvoudige tekeningen, de iconen. Daarvoor gaan ze in groepjes aan de slag met een luchtfoto van de ruimte die aangepakt wordt en met een blad met icoontjes die ze naar hartenlust mogen uitknippen. Bij die icoontjes zitten wat speeltuigen, maar vooral veel landschapselementen. Er zijn speelse dingen als boomstamschijven en beklimbare kunst, waterelementen als plassen en modder, klimbomen, heuvels, wilgenhutten... De mogelijkheden zijn divers, maar er is een beperking: aan de toestellen en ingrepen wordt een prijs toegekend, in de vorm van symbolische muntjes. Modder heb je al voor één muntje, voor een donker bos moet je drie munten neertellen. En als kinderen bijvoorbeeld echt een eiland willen, of bespeelbare kunst, dan kost dat vier muntjes, terwijl ze er maar elk drie hebben gekregen. Dus zullen ze moeten samenleggen voor een gemeenschappelijke droom.

Op die manier worden kinderen uitgedaagd om scherpere keuzes te maken, prioriteiten te stellen en

zich bewust te worden van de kostprijs van bepaalde ingrepen. Uit hun onderlinge discussies valt veel te leren over de achterliggende ideeën die kinderen laten meespelen in hun keuzes; daar kan je ook zelf op doorvragen.

Tip!

Voorzie voldoende tijd voor de verwerking. De picto-play-werkstukken zeggen veel, maar niet alles. Ze hebben duiding nodig en moeten worden aangevuld met wat tijdens het maken gezegd is. Zoek naar overeenkomsten en patronen, zodat je met stevige conclusies naar het beleid kan stappen. Maak eventueel een syntheseschets en zoek naar referentiebeelden die het idee van de iconen concreter maken voor de specifieke ruimte. Probeer bovendien met andere technieken zicht te krijgen op de huidige betekenis van plekken en het huidige ruimtegebruik.

De begeleiders moeten ontgoocheling wel proberen te vermijden. Afhankelijk van de gemeente waar je met picto-play aan de slag gaat, en de pijnpunten en mogelijkheden daar, maak je vooraf al een bewuste selectie in de icoontjes. Wat echt onmogelijk is, wordt niet gebruikt. Maar wat kan helpen om de blik wat te verruimen, hoef je niet a priori te censureren. Dat niet alle dromen in vervulling zullen gaan, is belangrijk

“Maar Jonas, waarom moeten er nu twee picknicbanken zijn? Op hoeveel banken kunt ge tegelijk zitten?”

“Ah maar ja, da’s een bank om te eten en een om te babbelen.”

“Maar dan kunnen we geen eilandje meer kopen. Allez, wie legt er allemaal bij voor een eiland?”

“O ja, een eiland, en dan kunnen we daar met een vlot naartoe varen...”

“Of over het water slingeren met een slingerboom!”

om weten voor de deelnemende kinderen. Vertel hen dat dit een aanzet is om met het gemeentebestuur te spreken, en nog geen vast plan. In Bel Air bijvoorbeeld, moet de gemeente op zoek naar een evenwicht tussen cultuur, natuur en spelen, en dat maakt bepaalde ingrepen moeilijker. En niet alle gemeenten staan te popelen om een eiland aan te leggen waar je met een vlot naartoe kan...

afbeelding uit catalogus

ALLES OP Z'N PLAATS

Zodra de icoontjes zijn gekozen, moeten ze ook een vaste plaats krijgen op de luchtfoto. Een groepje kinderen beslist om de grasveldjes uit elkaar te leggen ("want dan moeten we niet altijd allemaal samen spelen"), en om de wilgenhut naar diep in het donkere bos te verhuizen ("want beter een donker bos dan een saai bos"). Daarna kunnen de kinderen er van alles en nog wat bij schrijven. Dat maakt de interpretatie achteraf makkelijker en biedt een ontwerper extra informatie. Die kan zich nu laten inspireren door de veelheid van ideeën, maar hij kan ook de meest gekozen iconen selecteren, of de patronen blootleggen (avontuurlijke zone, veel water, chill-hoekjes...). Net die flexibiliteit maakt van picto-play een inspraak-instrument dat kinderen en volwassenen aanpoort om realistisch te denken, maar tegelijk volop ruimte laat voor fantasie. Kun je zwemmen in een plas? En kun je eigenlijk een lamp installeren in een wilgenhut? Na een halfuurtje knippen en plakken is het tijd voor de laatste onderhandelingen. Sommige groepjes zitten allang door hun voorraad muntjes heen, andere moeten nog knopen doorhakken. "We nemen er nog een klimboom bij!" "Oesje, dan is er geen geld meer voor een rots." "Mevrouw, mevrouw, toe, mogen we misschien nog twee muntjes van u?"

picto-play 1.0.

INTERESSE?

Je kan de catalogus met picto-play-icoontjes en de handleiding gratis downloaden op de website van Kind & Samenleving.

Picto-play en het project 'nevelstad' kwamen tot stand met de steun van de Vlaamse overheid.

7 GOUDEN TIPS BIJ INSPRAAK!

Bij ontwerpen worden kinderen steeds vaker aan het woord gelaten: dat is belangrijk om een plek te doen wérken, maar het vraagt wel wat oefening. Hoe geef je ze een stem zonder ze te beïnvloeden? Dit zijn alvast een paar tips en tricks.

1. Kies je moment

In een ideaal scenario worden kinderen continu betrokken bij de besluitvorming. Om praktische redenen is dit niet altijd mogelijk, maar twee momenten zijn wel heel belangrijk. Het eerste is helemaal in het begin van het proces, wanneer de ruimte nog wordt geëvalueerd en de noden en behoeften in kaart worden gebracht. Het tweede moment is bij de toetsing van ontwerpschetsen of een eerste echte voorontwerp.

2. Creëer geen valse hoop

Elke bevraging heeft een duidelijke in- en uitleiding nodig, zodat kinderen een goed beeld hebben van de doelstellingen van het project. Schep geen verwachtingen die niet nagekomen kunnen worden. Maak de kinderen duidelijk dat sommige plannen veel tijd vragen, maar dat ze ook hun mening mogen geven voor de kinderen die nu jonger zijn dan zij, kleine broertjes of zusjes, jongere buurkinderen, ...

3. Combineer meerdere technieken

Elke inspraaktechniek vraagt bepaalde vaardigheden van de deelnemers: bij een kaartoefening moet je goed ruimtelijk kunnen denken, bij groepsgesprekken moet je verbaal sterk zijn, bij een teken- of collage-oefening moet je overweg kunnen (en durven) met teken- en knutselmateriaal. Bouw dus voldoende variatie in, zodat iedereen aan bod kan komen.

4. Stel jezelf in vraag

Het is niet fout om zelf inzichten en ontwerpideeën te ontwikkelen of oplossingen te bedenken waarvan je vermoedt dat ze voor kinderen zinvol kunnen zijn. Beschouw ze wel altijd als hypothetisch: ze moeten de toets bij kinderen kunnen doorstaan. Hypothesen toetsen kan zowel impliciet (bijv. reageren ze er spontaan op of niet?) als expliciet (is dit eigenlijk een goed idee of niet?). Vraag jezelf bij de opbouw van een inspraaksessie voortdurend af of je de kinderen niet in een bepaalde denkrichting stuurt. Stel daarom eerst zo open mogelijke vragen, waarna je verder kan concretiseren.

5. Let niet alleen op wat ze zeggen

Ook non-verbale communicatie kan boekdelen spreken. Kinderen reageren vaak direct en heel spontaan wanneer je iets voorstelt: hun enthousiasme, stilzwijgen of gelatenheid zijn een eerste goede indicatie. Grijp die eerste spontane reacties aan om door te vragen. Beperk jouw observaties ook niet alleen tot de formele spreekmomenten. In het onderling gefluister van kinderen tijdens de sessie kan je heel wat waardevols horen.

6. Denk aan de verbindingen

Het gaat over speelweefsel, dus reflecteer niet enkel over plekken. Vergeet de verbindingen, hangplekken en afspreekplaatsen niet! Pols ook eens naar het groter geheel: in welke stad gaan ze winkelen, gaan ze wel eens ergens alleen naartoe met de trein...? Dit plaatst de plekken in perspectief.

7. Breng er sfeer in

Als je in een klascontext werkt, maak dan van bij het begin duidelijk dat je er bent om naar hen te luisteren en niet andersom. Creëer een sfeertje waarbij ze luisteren naar elkaar, maar dat spontane reacties zeker toelaat. Hier kan je immers veel uit leren.

Dit artikel verschijnt ook in de septembereditie van het tijdschrift Krax+

Nieuws

- ~ De vakantie bracht energie en inspiratie. Met trots stellen we u dan ook ons volledig vernieuwde vormingsaanbod voor. U ontdekt het op [onze website](#).
- ~ Wist u dat we nu ook een blog hebben? Over modder en onbesuisd spelende kinderen, lees het [hier!](#)
- ~ In september en oktober zijn we ook volop bezig met de testsessies voor een kindvriendelijke versie van de Stadsmonitor.
- ~ In Turnhout is onze studie 'Kindvriendelijke publieke ruimte' zo goed als afgerond, en is ze intussen ook goedgekeurd door het schepencollege. Nu werken we nog twee pilootprojecten uit, in samenwerking met Fris in het landschap.

VISJESVERZAMELAARS

Kun je een plas omtoveren in een visjesreservoir? Met takjes en stenen moet het wel lukken om een paar visjes in die mini-vijver te verzamelen. Heel even toch. En daarna gaan we dammen bouwen.

COLOFON

Iets gelezen dat u heeft geraakt? **Mail** het ons! Uw ideeën (complimenten, kritische bedenkingen) inspireren ons voor volgende e-zines.

Kind & ruimte wordt 3x per jaar digitaal verspreid.

Gratis abonneren kan op www.k-s.be.

Contactgegevens

info@k-s.be

Nijverheidsstraat 10, 1000 Brussel

02 894 74 63

Verantwoordelijke uitgever

An Piessens

Werkten mee aan dit nummer:

Peter Dekeyser, Wouter Vanderstede, Jorieke Vyncke, Francis Vaningelgem, An Piessens, Kaat Schaubroeck (coördinatie).

Overname van artikels uit Kind & Ruimte is geen probleem, mits expliciete bronvermelding.

Foto's, filmpjes en andere grafische elementen worden door het auteursrecht beschermd. Wil u ze reproduceren, dan moet u hiervoor de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming hebben van Kind & Samenleving.